

Demonstranter utanför USA:s högsta domstol i Washington mars 2016, den dag som domstolen tog upp ett fall om Texas strikta regler kring abortkliniker strider mot de konstitutionella rättigheterna.

BILD REUTERS/KEVIN LAMARQUE

USA. Abort är en brinnande fråga i det amerikanska presidentvalet. Texas stenhårda abortlag har tvingat hälften av delstatens kliniker att stänga sedan 2013. I slutet av juni avgörs lagens öde i högsta domstolen. Ottar reste till aborträttens smältdegel.

TEXT & BILD JONAS CULLBERG

»ABORTÖKNARNA« BREder UT SIG

Amy Valentines man förlorade jobbet strax före jul när fabriken han arbetade på drabbades av nedskärningar. Samma vecka blev trebarnsfamiljen av med sitt hyreskontrakt och tvingades flytta in hos Amys svärföräldrar. Då upptäckte hon att hon var gravid.

– Det var en och samma tanke när jag fick veta det: »Jag är gravid, jag kan inte ha barn nu«, berättar 32-åriga Amy Valentine när vi träffas en kväll i hennes hemstad Fort Worth i norra Texas.

– Det var värsta tänkbara tillfälle och det hade varit otroligt ansvarslost att ha ett till barn i den situationen, säger hon.

Amy började genast ringa runt till olika abortkliniker för att få en snabb tid, men hamnade mitt i konsekvenserna av det pågående politiska kriget om aborträtt i USA.

Texas House Bill 2, eller »HB2« som den kallas, klubbades igenom 2013 och den skärpte kraftigt kraven på de kliniker som utför aborter. Alla aborter – även medicinska som görs med tabletter – ska utföras i »mobila kirurgiska sjukhuskliniker«, vilket i praktiken är ett slags minisjukhus med ofta mycket svåruppfyllda krav på breda korridorer, stora operationsrum och avancerade luftkonditioneringssystem. Dessutom krävs att abortläkare har rätt att behandla patienter på ett sjukhus inom 48 kilometers avstånd, vilket de ofta blir nekade att göra.

Ungefär hälften av Texas 41 abortkliniker har stängt sedan HB2 infördes, och om lagarna blir kvar efter högsta domstolens beslut i slutet av juni så väntas ytterligare sju som inte har råd med uppgraderingarna som krävs, läggas till listan.

För de personer i Texas som söker abort har väntetider och restider blivit betydligt längre, och det i en delstat med 27 miljoner invånare och en yta större än Frankrike. Längre väntetider innebär både osäkrare och dyrare aborter. Västra Texas har nu fått »abortöknar« där det kan vara 50 mil till närmaste klinik. Låginkomsttagare och kvinnor på landsbygden, särskilt nära gränsen till Mexiko, drabbas hårdast.

Men även för Amy Valentine var det svårt att få tillgång till vård, trots att hon bor i en storstadsregion med drygt 7 miljoner invånare. Efter att ha ringt runt fick hon en tid på kliniken Whole Woman's Health i Fort Worth, men först tre veckor senare.

– När jag väl kom dit blev jag förvånad över hur fullt det var i väntrummet. Jag hade varit där med vänner förut och aldrig sett så mycket folk. Personalen förklarade att det berodde på att många kliniker har stängt och att de måste ta patienter som annars hade besökt mottagningar i andra delar av landet. Jag väntade i fem timmar.

Aborten kostade 850 dollar (cirka 6 800 kronor) och Amy fick hjälp från Tea Fund, en av flera fonder

som dykt upp för att stötta dem som inte har råd att bekosta de allt dyrare aborterna. Men det svåraste var den tre veckor långa väntetiden.

– Jag vet att det var rätt val, men jag hade ändå skuldkänslor eftersom min man väldigt gärna vill ha ett till barn. Att vänta gjorde det inte lättare.

Rätten till abort i USA slogs fast av högsta domstolen 1973 i målet »Roe vs Wade«. Men striden om aborträtten har rasat vidare allt sedan dess. I slutet av juni avgör högsta domstolen om Texas HB2 försvårar möjligheterna att göra abort, och därmed strider mot konstitutionell rätt. Lagens förespråkare hävdar att de nya kraven på klinikerna förbättrar patientsäkerheten. Men landets största läkarorganisation American Medical Association och American Congress of Obstetricians and Gynecologists har dömt ut lagen som onödig och skadlig för kvinnors hälsa.

Domslutet kommer att få mycket stor betydelse eftersom Texas lagstiftning har blivit en förebild för andra delstater som vill inskränka aborträtten.

På antiabortorganisationen Alliance for Life's kontor i miljonstaden Austin i södra Texas hänger en stor bild från ceremonin där Texas dåvarande guvernör Rick Perry skriver under HB2, i juli 2013. Men Joe Pojman, vd på Alliance for Life och med 27 års erfarenhet som lobbyist mot aborträtten, ser framgångarna som hotade om lagen upphävs i juni.

– Det är en väldig välskrivet lag med syftet att skydda kvinnors hälsa och säkerhet på abortkliniker, säger han.

Joe Pojman ifrågasätter att kliniker tvingas stänga på grund av lagen och American Medical Associations syn att den är skadlig för kvinnor.

– Under förhandlingen i högsta domstolen hörde vi väldigt övertygande vittnesmål från praktiserande läkare som talade för lagen. Det finns inget i USA:s konstitution som säger att lagstiftare måste följa vad läkarförbundet säger.

För Joe Pojman, med en bakgrund som flygingenjör handlar det om »att värna om livet från befruktning till naturlig död«, förklarar han. När det gäller

På besök på Alliance for Life's kontor. Joe Pojman är VD på och har jobbat mot aborträtten i 27 år.

det kommande utfallet i högsta domstolens beslut är det bara att »vänta, hoppas och be«.

Organisationens sikte är nu inställt på presidentvalet i höst, i vilket abortfrågan är mycket viktig. Skillnaden mellan republikanernas väntade slutkandidat Donald Trump och demokraternas väntade kandidat Hillary Clinton, är milsvid. Dessutom kommer nästa president troligen att utse fyra nya ledamöter i högsta domstolen, som är den instans som fattar de viktigaste besluten i frågor som rör abort. Den har länge bestått av fem konservativa och fyra liberala ledamöter. Den mycket konservativa domaren och abortmotståndaren Antonin Scalia avled i februari och tre av de andra ledamöterna är i 80-årsåldern. Trump har lovat att tillsätta abortmotståndare som deras ersättare om han blir president.

– De nya ledamöterna kommer att avgöra policyn i abortfrågan för nästa generation. Det här är ett extremt viktigt val för oss, säger Joe Pojman.

Årets fält av republikanska presidentkandidater var, till skillnad från valen 2008 och 2012, samtliga abortmotståndare. Kellyanne Conway, en republikansk strateg som rådgivit flera kandidater om hur de ska hantera abortfrågan, har enligt *New York Times* sagt åt dem att använda ett »mjukare tonläge«, till exempel genom att beskriva sina känslor inför att se sina barns ultraljudsbilder. Något som flera av kandidaterna gjorde förra året. Allt för att komma bort från den spridda bilden av att republikanerna bedriver ett »krig mot kvinnan«.

På samma sätt presenteras abortlagar, som HB2,

som att syftet med dem är att skydda kvinnors hälsa, inte att straffa den som vill göra abort.

– Det bästa är att stifta lagar som kriminaliserar abortläkarnas beteende och stoppar dem från att utföra sitt arbete. Samtidigt ska vi göra allt vi kan för att ge bra alternativ, säger Joe Pojman.

I en grå tvåplansvilla i ett lummigt kvarter nära Austins universitet finns ett alternativ av den typ som Joe Pojman och andra abortmotståndare förespråkar: Austin Pregnancy Resource Center. Föreståndaren Lori DeVillez, en kvinna i 60-årsåldern med ett vänligt sätt, tar emot.

– Många som kommer hit väljer att föda barnet när de ser vilken hjälp de kan få, säger hon.

Hos Austin Pregnancy Resource Center kan du göra graviditetstest, få ultraljud eller stöd för ett redan fött barn. I ett rum på övervåningen är det fullt med rosa flickkläder och ljusblå pojkkläder som föräldrar kan hämta gratis. Syftet med centret är att stoppa aborter – även efter våldtäkt eller incest.

– Jag arbetar hårt med att bevara alla liv. Om en kvinna kan överväga adoption har vi familjer som är beredda och villiga, säger Lori DeVillez.

– Om du väljer föräldraskap hjälper vi gärna till med det. Vi har föräldrakurser, mentorer och kan stötta kvinnorna med allt de behöver.

Så kallade Crisis Pregnancy Centers av den här typen blir allt fler i Texas, samtidigt som abortklinikerna blir färre. »Kriscentren« stöttas ofta med skattepengar. Austin Pregnancy Resource Center får

På Austin Pregnancy Resource Center erbjuds graviditetstest, ultraljud och gratis barnkläder. Föreståndaren Lori DeVillez säger att hon »arbetar hårt med att bevara alla liv«.

dock inget stöd utan bygger på donationer, förklarar Lori DeVillez.

– Det finns pengar att söka men vi har inte gjort det. Kärnan i vårt uppdrag är att sprida evangeliet, vilket vi inte kan göra om vi skulle få pengar från regeringen. De där bilderna och bibelcitaten skulle behöva tas ner, säger Lori DeVillez och pekar på en Jesusmålning på väggen. På centret hålls bibelstudiegrupper för kvinnor som genomgått abort, under parollen »Forgiven and set free«.

Kritiker till dessa center, som kvinnorrättsorganisationen Naral, menar att de sätter gravidas hälsa på spel genom att inte hänvisa till kliniker som utför abort, och att de dessutom sprider felaktig information, som att abort orsakar bröstcancer, infertilitet och psykiska skador.

– De växer varje år och har enormt politiskt stöd i Texas, säger Sarah Wheat, kommunikationschef på kliniken Planned Parenthood i Austin.

– Texas har bland den högsta andelen kvinnor utan sjukförsäkring i landet, den högsta andelen livmoderhalscancer och det finns ett enormt behov av mer sjukvård. Centren bidrar inte med det, säger hon.

Planned Parenthood driver mottagningar för bland annat mödravård och sexualupplysning, där de även utför aborter, runt om i USA. Deras klinik i Austin är omgiven av en mur och en väktare håller uppsikt över alla delar av byggnaden. En ensam abortmotståndare, en kvinna i 20-årsåldern med en barnvagn, står i den stekande solen intill motorvägen utanför kliniken. Närmare får hon inte gå eftersom hela uppfarten är Planned Parenthoods privata område.

När en ung man puttrar ut från kliniken på en motorcykel ger hon honom ett flygblad och ler. Demonstranter utanför Planned Parenthood-kliniker är en vanlig syn runt om i USA.

En av Planned Parenthoods kliniker i Austin har stängt på grund av HB2. Om lagen upprätthålls efter högsta domstolens beslut kommer ytterligare

»Lagen tvingar också läkare att läsa upp en medicinskt felaktig text som bland annat informerar om att aborter kan öka risken för bröstcancer.«

en klinik att tvingas göra det. På insidan av den här kliniken har de anpassat lokalerna och utrustningen efter 150 sidor med detaljerade krav, berättar Sarah Wheat.

– Det rör sig om allt från storleken på våra städförråd till typ av eluttag och mängder av andra saker som inte påverkar våra patienters säkerhet, eller kvaliteten på vården.

HB2 är inte det enda problemet. 2011 stiftade delstaten en lag som tvingar dem som söker abort att se ett ultraljud och att vänta 24 timmar innan ingreppet genomförs.

– Enligt lagen är det tillåtet för henne att blunda och det är vi tacksamma för. Men skärmen måste vara placerad så att ultraljudet är inom hennes synfält, säger Sarah Wheat.

Lagen tvingar också läkare att läsa upp en medicinskt felaktig text som bland annat informerar om att aborter kan öka risken för bröstcancer.

– Varenda ledande hälsoorganisation har kommit fram till att det inte finns någon koppling mellan abort och bröstcancer. Det är skuldbeläggande, skrämmande och stressande för patienten.

Det senaste året har pressen på Planned Parenthood ökat ytterligare. I somras infiltrerade aktivister från en antiabortgrupp organisationens avdelning i Houston, Texas, genom att utge sig för att vara representanter för läkemedelsindustrin. De smygfilmade möten med representanter för Planned Parenthood, och i den hårt redigerade inspelningen framstod det som att organisationen tjänar stora pengar på illegal försäljning av aborterade foster till medicinsk forskning. Trots att det är lagligt att sälja fostervävnad för forskningsändamål, ledde det till en jätteskandal.

Samtliga åklagare som utredde fallet friade dock Planned Parenthood och i stället åtalades antiabortaktivisterna.

En sommar och höst full av uppskruvad retorik

mot Planned Parenthood avslutades med en tragedi i november när en psykiskt sjuk man och självtv-nämnd »krigare för bebisar« sköt ihjäl tre personer och skadade två på en av Planned Parenthoods kliniker i delstaten Colorado.

Anställda på kliniken i Austin viftar bort frågan om det är pressande att jobba på Planned Parenthood.

– Vi fokuserar inte så mycket på det, vi är så engagerade i vårt uppdrag, förklarar Soraya Dadrass som står i ett laboratorium och arkiverar livmoderhalscancer-prover som ska testas.

– Vi ska hålla ut längre än de där killarna, det är planen, säger Sarah Wheat.

.....
Jonas Cullberg är frilansjournalist.

ABORT I USA

+ Andra stater följer Texas exempel: Omkring 300 lagförslag som inskränker aborträtten har antagits runt om i USA. Bara i år har 200 nya förslag lagts fram i olika delstater.

+ Enligt en rapport från University of Texas 2015 uppskattas mellan 100 000 och 240 000 personer i Texas ha försökt göra abort på egen hand någon gång i livet. Studien visade att latinamerikanska kvinnor nära gränsen till Mexiko, och kvinnor som bor långt från kliniker i högre grad försökt avsluta en graviditet på egen hand.

+ 52 procent av abortklinikerna i USA uppger att de utsätts för återkommande hot.

+ 51 procent av USA:s befolkning ser abort som en rättighet.

Källor: Washington Post, Texas Policy Evaluation Project, Guttmacher Institute

Planned Parenthoods klinik i Austin är omgiven av en mur och har väktare. Sarah Wheat är kommunikationschef på kliniken.